

שירות למדינה

מאת: סמי סמוחה

במסגרת פרויקט השסע-היהודי-ערבי קיים המכון הישראלי לדמוקרטיה סדרה בת 17 מפגשים בין אישים יהודים וערבים מהאקדמיה ומהפוליטיקה. במפגש האחד עשר עלתה לדיון סוגיית השירות למדינה של אזרחי ישראל הערבים.

נייר עמדה זה שימש כבסיס לדיון בנושא.

ברוב המדינות בעולם היום נהוגה חובת שירות למדינה. בדרך כלל השירות צבאי, והוא חובה המוטלת על גברים צעירים. בחלק מהמדינות בוטלה חובת השירות הצבאי ובחלק מהן אפשר להמירה בשירות אזרחי.

בישראל נהוגה חובת גיוס של צעירים, והשירות הצבאי הוא חוויה מעצבת בעבור הישראלי. למרות הכרום הגובר במילוי חובה זו היא עדיין נחשבת לחובה אזרחית בסיסית, ואי-מילוייה על בסיס קולקטיבי יוצר בעיות חמורות בדו-קיום. דבר זה נכון הן בעניין חרדים המסרבים לשרת הן בעניין ערבים הפטורים משירות.

אין פתרון פשוט ומידי לבעיה מורכבת זו. שני פתרונות מוצעים מדי פעם בפעם, ושניהם אינם מעשיים ואינם צודקים:

- ביטול חובת השירות הצבאי איננו מעשי. בעתיד הנראה לעין ישראל תצטרך עצמה צבאית המחייבת גיוס המוני, שיכלול גם קבוצות איכות לשם איוש מקצועות צבאיים עתירי טכנולוגיה.

- חובת שירות צבאי לערבים איננה מעשית ואיננה צודקת, והן הערבים הן היהודים מתנגדים לה.

כדי שהפתרון יהיה מעשי וצודק הוא צריך להתאים לצרכי הביטחון של המדינה, להיות זהה לערבים וליהודים, יש ליישם אותו בהדרגה וליצור הסכם מגובש מתוך הידברות והבנה בין שני הצדדים.

הפתרון להלן עונה על כל הדרישות לעיל:

1. שירות חובה למדינה הנותן אפשרות לכל צעיר וצעירה לבחור בין שירות צבאי לשירות אזרחי.
2. האפשרות לבחור בשירות אזרחי מותנית במילוי מכסות הצבא.
3. תחומי השירות האזרחי יהיו מגוונים וייקבעו בוועדות היגוי, ובהן יהיה ייצוג הולם לכל קבוצות האוכלוסייה.
4. הכרה בסיבות אוניברסליות לפטור, כגון הימנעות מטעמי דת או מצפון.
5. ההסדר ייושם בהדרגה, ותנאיו ישתנו לפי הניסיון שיצטבר.

6. כל מי שימלא את חובת השירות למדינה יזכה בתגמולים, שהם תמורה ישירה לתרומה, כגון מענק שחרור, אך ממי שלא ימלא את החובה או מבני משפחתו לא יישללו תגמולים אזרחיים רגילים, כגון סיוע במשכנתה.

7. תנאים נוספים ייקבעו לפי הנדרש.

השינוי המוצע לעיל צפוי להיתקל בהתנגדות של האוכלוסייה הערבית, משום שהוא מחייב אותה במתן שירות למדינה, שכעת היא פטורה ממנו. לכן יש לגבש את ההסדר עמה ולהקדים לו צעדים מקדמי שוויון ובוני אמון מצד המדינה לפני הטלת חובת השירות למדינה.